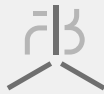

สมาธิสุขภาพแห่งชาติ

ผลิดอก ออกผล

สื่อสร้างสรรค์ สารสร้างสุข
การขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อ
เพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว

สมาธิ สุขภาพ

ชื่อหนังสือ ผลิตดอก ออกผล: สื่อสร้างสรรค์ สาระสร้างสุข การขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อ
เพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ผู้เขียน ปิยนาด ประยูร

พิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น ๒ อาคาร ๘๘/๓๗ ติวานนท์ ๑๔
ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๒-๕๕๑๐-๒๓๐๔ โทรสาร ๐๒-๕๕๑๐-๒๓๑๑
www.nationalhealth.or.th

ที่ปรึกษา อ่ำพล จินดาวัฒนะ
อุกฤษฏ์ มีสินทรงกูร
ชาติรี เจริญศิริ
กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร
ปิติพร จันทรทัต ณ อยุธยา

บรรณาธิการ วิสุทธิ บุญญะโสภิต
ณัติกาญจน์ สุตพิพนธ์วิหาร

ออกแบบและจัดพิมพ์ บริษัท วิกิ จำกัด
๓๒/๑๘๑ ซอยนวลจันทร์ ๑๒ ถนนนวลจันทร์ แขวงคลองกุ่ม
เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๔๐
โทรศัพท์ ๐๒-๕๔๖-๒๓๐๑-๓ โทรสาร ๐๒-๕๔๖-๒๓๐๔
http://wiki.co.th email: info@wiki.co.th

ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๒๓๕-๐๔๕-๑

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ปิยนาด ประยูร. ผลิตดอกออกผล: สื่อสร้างสรรค์ สาระสร้างสุข การขับเคลื่อนการปฏิรูป
สื่อเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว -- นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ
แห่งชาติ, ๒๕๕๒.

๓๖ หน้า.

๑. สุขภาพ. ๒. นโยบายสุขภาพ.

I. วิสุทธิ บุญญะโสภิต, บรรณาธิการ. II. ณัติกาญจน์ สุตพิพนธ์วิหาร, บรรณาธิการร่วม.

III. ชื่อเรื่อง.

๖๑๓

ISBN: ๙๗๘-๙๗๔-๒๓๕-๐๔๕-๑

เปิดเล่ม

หากไปถามชาวสวนสักคนว่า เมื่อโรยเมล็ดพันธุ์พืชลงสู่ดินแล้วเขาต้องการอะไร เชื่อได้เลยว่าชาวสวนคนนั้นจะตอบว่าก็อยากให้มีเมล็ดพันธุ์พืชนั้นแตกหน่อ เติบโตและ “ผลิตออก ออกผล” อย่างแน่นอน ซึ่งก็คงตรงกับสุภาษิตไทยบทหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “หว่านพืช ย่อมหวังผล” ที่แทนความหมายของการลงทุนทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ก็ย่อมจะต้องหวังผลประโยชน์ตอบแทน นั่นเอง

แจกเช่นเดียวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะที่เมื่อมีการพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย แล้วก็หวังว่าข้อเสนอเชิงนโยบายนั้น จะมีการนำไปสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรมสมดังที่ตั้งใจไว้ของผู้ที่เข้ามา ร่วมกันปั้นแต่งนโยบายสาธารณะนั้น

เหตุการณ์สำคัญของวงการสุขภาพไทยเมื่อวันที่ ๑๑-๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๑ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร ที่ผู้คนจากทุกสารทิศทั่วไทยและจากทุกภาคส่วนกว่าพันคนได้มาร่วมกันบรรจงสร้างและถักทอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ๑๔ เรื่อง ในเวที “สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑” ก็ไม่แตกต่างไปจากข้อความข้างต้นที่ต่างมุ่งหวังว่าข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านั้นจะต้อง “ผลิตออก ออกผล” ที่สวยงามเช่นเดียวกัน

ผลิตออก ออกผล: สื่อสร้างสรรค์ สารสร้างสุข การขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อฯ

๓

หนังสือเล่มเล็ก ๆ เล่มนี้เป็นหนังสือที่บรรจงสร้างขึ้นเพื่อบอกเล่าถึงการ “ผลิตดอก ออกผล” ของข้อเสนอเชิงนโยบายหนึ่ง ถึงแม้จะใช้เวลาในการรดน้ำพรวนดินไม่ถึงหนึ่งปีก็ตาม สารที่ถ่ายทอดออกมาเพื่อสื่อสารให้เห็น “พลังร่วม” ของคนทำงานจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ได้มีขอบเขตของพันธกิจมาปิดกั้นไว้ ถึงแม้ว่าสิ่งที่ นำมาร้อยเรียงนั้นจะเป็นเพียงเลี้ยวอันเล็กน้อยเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งใจไว้ก็ตาม แต่ก็ได้แฝงไว้ด้วยความสวยงามที่น่าสัมผัสยิ่ง

เราหวังว่าตัวอักษรที่ผ่านสายตาผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ จะทำให้ผู้อ่านเกิดประกายและเห็นคุณค่าของ “พลังร่วม” ของผู้คนที่มาร่วมกัน “รดน้ำพรวนดิน” กับข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นผลผลิตจากเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑ นี้ และเข้ามาร่วมกันสรรสร้างอุดมการณ์เพื่อให้ “ผลิตดอก ออกผล” หรือการมี “สุขภาวะ” ที่ดีของคนและสังคมไทยอย่างยั่งยืนสืบไป

ภุผาสุมร้อยเขา จึงตระหง่าน
 ธารารวมร้อยธาร จึงไพศาล
 ดวงดาวร่วมร้อยแสง จึงชัชวาลย์
 บุคคลร้อยร่วมทำการ จึงประสพชัย”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
 ธันวาคม ๒๕๕๒

เปิดเรื่อง

การปฏิรูปสื่อเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปสื่อเพื่อให้กลุ่มคนทุกกลุ่มในสังคมได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง ร่วมใช้สื่อเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร รวมไปถึงการรับสื่อที่ดี ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้คนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นรากฐานของสังคมประชาธิปไตย

การขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อที่นั้น เกิดขึ้นมากกว่าทศวรรษ มีการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กร เครือข่ายต่าง ๆ ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายเพื่อให้การปฏิรูปสื่อโดยรวมให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงการสร้างกระบวนการตรวจสอบจากภาคประชาชน การจัดตั้งองค์กรอิสระ และการออกกฎหมายประกอบ อย่างเช่น คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) คณะกรรมการกิจการกระจาย

เสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) พระราชบัญญัติประกอบ
กิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ พระราชบัญญัติประกอบกิจการ
กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. และการจัดทำแผน
แม่บทการสื่อสารของชาติ

ในส่วนของภาคประชาชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของกลุ่ม เครือข่ายต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของการขยายตัวของสื่อทางเลือก เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สื่อละครและการละเล่นพื้นบ้าน สื่ออินเทอร์เน็ต และการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เท่ากันสื่อ การเลือกรับสื่อ และการรวมตัวกันเพื่อเสนอมาตรการในการเปลี่ยนแปลงให้สื่อมวลชน และผู้ผลิตสื่อทั้งหลาย ผลิตแต่สื่อดี ๆ ที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

จึงเกิดเป็นความมั่งคั่งของการเคลื่อนไหวเพื่อให้สังคมมีสื่อที่ดี ที่ตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มในสังคมอย่างเท่าเทียมกันและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและยั่งยืน อันนำไปสู่การสื่อสารที่สร้างสรรค์และเกิดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความสุขของผู้คน

“สื่อสร้างสรรค์ สาระสร้างสุข” ได้บอกเล่าเรื่องราวความเคลื่อนไหว และการดำเนินการในการร่วมกันผลักดันให้เกิด “สื่อ” ที่ผลิตจัดทำ “สาร” ที่สร้างสรรค์และสร้างความสุข ให้กับผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสรรคสื่อเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งถือเป็นสถาบันหลักของสังคมที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางและอนาคตของชาติต่อไป

เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อทั้งหมดที่หยิบยกมาเท่านั้น และอาจเป็นการกล่าวโดยสรุป รวบรัด และนำเสนอเพียงบางภาพบางมุม เพื่อให้เห็นถึงความพยายามอย่างต่อเนื่องยาวนานของการขับเคลื่อนสื่อเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และยังคงมีการขับเคลื่อนต่อไป จนกว่าจะมีพื้นที่สื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมไปถึงพื้นที่สื่อของภาคประชาชนทุกภาคส่วนเพิ่มมากขึ้น

การกล่าวถึงมติของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ในมติ ๑.๙ ผลกระทบจากสื่อต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันในเชิงนโยบายเพื่อให้เห็นการปฏิรูปสื่อนั้นมีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนสามารถนำไปดำเนินการได้ อันเป็นความสอดคล้องเชื่อมโยงกันกับกระบวนการทั้งหมดบนหนทางของการปฏิรูปสื่อ และเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน เด็ก เยาวชน ครอบครัว ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มคนทุกกลุ่มทุกคนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย กำกับทิศทาง ติดตาม ผลักดัน และตรวจสอบ ในทุกขั้นตอน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อประโยชน์สังคมโดยรวมร่วมกัน

การปฏิรูปสื่อ เพื่อสิทธิและ เสรีภาพของประชาชน

“อิทธิพลของสื่อมวลชนต่อเด็กและเยาวชนนั้นมีการศึกษาวิจัยกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่ได้มีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและพัฒนาเด็กและเยาวชน เมื่อสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐปรับเปลี่ยนมาอยู่ในกระแสของธุรกิจ สภาพของสื่อมวลชนโดยรวมก็กลายเป็นสื่อเชิงพาณิชย์ ยิ่งทำให้ปัญหาเรื่องอิทธิพลและผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็กและเยาวชนสะสมทบทวี” (รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ นักวิชาการสื่อสารมวลชน)

อย่างที่รู้กันดีดังคำกล่าวข้างต้นนี้ว่า อิทธิพลผลกระทบของสื่อต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวนั้น นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และกลายเป็นปัญหาที่ซับซ้อน อันนำไปสู่ความพยายามในการ

ผลิตออก อกผล: สื่อสร้างสรรค์ สารสร้างสุข การจับเคสื่อนการปฏิรูปสื่อฯ

๙

ปฏิรูปสื่อ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และให้สื่อเป็นเครื่องมือหรือช่องทางที่จะพัฒนาการเรียนรู้ สื่อสารความเข้าใจ และเรื่องราวที่ดีมีประโยชน์ต่อคนในสังคม

คปส.กับเส้นทางการปฏิรูปสื่อ

ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของสื่อเริ่มมีความชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเกิดการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ อันเป็นที่มาของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อภาครัฐ และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชน ทำให้เกิดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ๒๕๔๐ ในมาตรา ๓๙, ๔๐ และ ๔๑

กลไกสำคัญในมาตรา ๔๐ นั้น ได้กำหนดให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระเพื่อทำหน้าที่จัดสรรและกำกับดูแล คลื่นความถี่วิทยุ โทรทัศน์ และโทรคมนาคม ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งสร้างกลไกการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม

ด้วยความห่วงใยว่าการปฏิรูปสื่อจะไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงเกิดการรวมตัวกันของเครือข่ายนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาชีพสื่อสารมวลชน และเครือข่ายประชาสังคมที่ร่วมกันติดตาม ผลักดัน และมีส่วนร่วมในการปฏิรูปสื่อ ในนาม “คณะทำงานติดตามมาตรา ๔๐” และต่อมาเพื่อให้เกิดการ

รณรงค์แนวคิดเรื่องการปฏิรูปสื่อและการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ และการระดมความร่วมมือในกลุ่มประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง และสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระ จึงปรับมาเป็น “คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ” หรือ คปส. มีการดำเนินงานในลักษณะพหุภาคี โดยยังคงรักษาเป้าหมายและจุดยืนที่ชัดเจนในการปฏิรูปสื่อ ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง ที่เอื้อประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

ในการผลักดันการปฏิรูปสื่อ ทำให้เกิด พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ ๒๕๔๓ ที่กำหนดให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่จำนวนร้อยละ ๒๐ แก่ภาคประชาชน รวมถึงให้มีการสรรหาคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)

ในส่วนของภาคประชาชนก็ได้มีการเตรียมความพร้อมในการปฏิรูปสื่อ เพื่อให้ภาคประชาชนสามารถบริหารจัดการในสัดส่วนของภาคประชาชนให้เป็นที่ไปตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมไทย จึงได้มีการจัดทำสื่อทางเลือกต่างๆ และการจัดตั้ง “วิทยุชุมชน” เพื่อสื่อสารความเป็นไปในชุมชนท้องถิ่น อันเป็นการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์กับกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ในชุมชน และสะท้อนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และคนทุกกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ที่มีสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน

ต่อมาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี ๒๕๔๔

และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็ได้มีการเสนอให้การปฏิรูปสื่อยังคงดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง จึงมีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๔๕, ๔๖ และ ๔๗ คปส. ก็ยังคงทำหน้าที่ติดตาม ผลักดันให้เกิดกลไกเพื่อการปฏิรูปสื่อ และสร้างกระบวนการตรวจสอบจากภาคประชาชน ทั้งด้านองค์กรอิสระและกฎหมายประกอบ ให้มีการดำเนินการอย่างโปร่งใสและเป็นไปตามเจตนารมณ์เดิม ทั้งในส่วนของ คณะกรรมการ กสช. คณะกรรมการ กทช. พ.ร.บ. ประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ พ.ร.บ. ประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. รวมถึงการจัดทำแผนแม่บทการสื่อสารของชาติ

การดำเนินงานของ คปส. นั้น เน้นการทำงานในลักษณะพหุภาคี ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนและกลุ่มประชาสังคม มีสมาชิกทั้งในรูปแบบขององค์กรและบุคคล และร่วมทำงานผลักดันเคลื่อนไหวกับเครือข่ายต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมด้านการปฏิรูปสื่อ การจัดเวทีสาธารณะ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรณรงค์เท่าทันสื่อ สร้างการรับรู้ให้กับประชาชน การเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งกองทุนสื่อสร้างสรรค์ และการทำงานในเชิงวิชาการทั้งการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

กว่า ๑๐ ปีของการดำเนินงานด้านการปฏิรูปสื่อร่วมกับเครือข่ายต่างๆ คปส. เปรียบเสมือนเสาหลักและแหล่งความรู้ในการดำเนินงานด้านการปฏิรูปสื่อ ผ่านร้อน ผ่านหนาว ทั้งในการขับเคลื่อน

การทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการในชุดต่างๆ ที่มีความโปร่งใส และเป็นธรรม การทำกฎหมายประกอบที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และการเปลี่ยนผ่านของคนทำงานที่มีเรื่องราวการฟ้องร้องที่อื้อฉาวในกรณีบริษัทยักษ์ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับอดีตนายกรัฐมนตรี ฟ้องร้อง **สุภิญญา กลางณรงค์** หนึ่งในคณะทำงานของ คปส. ในข้อหาหมิ่นประมาท และได้ผ่านพ้นข้อกล่าวหาดังกล่าว เข้าสู่ช่วงเวลาของการแตกหน่อแตกใบของกระบวนการปฏิรูปสื่อที่รวมพลังทั้งสังคมเข้าด้วยกันจนเป็นขบวนการที่เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปสื่อเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัวแล้ว สุภิญญา ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

“ทำไมเราต้องเปลี่ยนแปลงสื่อ ปฏิรูปสื่อ ก็เพราะจากงานวิจัย พบว่า สัดส่วนของการครอบครองสื่อส่วนใหญ่ยังเป็นของภาคธุรกิจและภาครัฐ และสัดส่วนในภาคประชาชนมีอยู่น้อย อีกทั้งสัดส่วนของรายการเด็กและเยาวชนนั้นมีอยู่ไม่ถึง ๑๐% ของสื่อทั้งหมดที่ออกอากาศ เราจึงจำเป็นต้องบอกว่าทำไมต้องเพิ่มพื้นที่สัดส่วนของรายการ และเนื้อหาของรายการที่มีอยู่ส่วนใหญ่ก็เป็นรายการที่ก็ไม่เหมาะกับเด็กและเยาวชน มีเรื่องล่อแหลม ความรุนแรง นี่คือเหตุผลว่าทำไมต้องปฏิรูปสื่อ” (สุภิญญา กลางณรงค์ รองประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.) จากเวที

อบรมเยาวชนสร้างสื่อ)

บทบาทของสื่อที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคม เชื่อมร้อยความแตกต่าง สื่อสารความเข้าใจระหว่างคนแต่ ละกลุ่ม ระหว่างภาครัฐกับประชาชน ระหว่างคนจนและคนรวย และ แม้แต่ระหว่างคนต่างวัยในครอบครัว ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ช่วยพัฒนาสังคมไปสู่การเรียนรู้ที่กว้างไกล หล่อหลอมและสร้าง ค่านิยมที่ถูกต้องให้กับผู้คนในสังคม ที่สำคัญคือการพัฒนาการเรียนรู้ ของเด็กและเยาวชนท่ามกลางสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต

๒

การเรียนรู้เท่ากันสื่อ

เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังสื่อ

“ปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากปัญหาครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ก็จะมีส่งผลกระทบต่อเรื่องในครอบครัวมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เด็กจึงได้รับผลกระทบจากภาวะที่เกิดขึ้นด้วย เมื่อมองปัญหาเรื่องเด็กสามารถมองได้ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ไปส่งผลกระทบต่อปัญหาเรื่องเด็ก มีอยู่หลายปัจจัย ได้แก่ ปัญหาเรื่องครอบครัว ปัญหาเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง ซึ่งมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้น และปัญหาเรื่องสื่อที่มีอิทธิพลต่อเด็ก โดยเฉพาะสื่อ ข้อมูลข่าวสารที่เด็กได้รับโดยตรง”

พญ.พรพรรณพิมล หล่อตระกูล ผู้อำนวยการสถาบันราชานุกูล ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเรื่องความรุนแรงในเด็กไว้ ทั้งความรุนแรงที่เด็กก่อขึ้น และเด็กเป็นผู้ถูกกระทำ สิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม และครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการเลียนแบบพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงในตัวเด็ก เช่น เรื่องอาชญากรรม การกระทำความผิด การเข้าไปสู่วงจรอบายมุขและยาเสพติดที่ยังเป็นปัญหาภัยกับเด็กอยู่

นอกจากนี้ **วันชัย บุญประชา** ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ได้กล่าวถึงระบบครอบครัวว่า

“ตัวระบบหลักที่จะดูแลเด็กได้ดีที่สุด คือระบบครอบครัว การดูแลให้ครอบครัวมีความสามารถดูแลเด็กได้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญ พร้อมกันนี้เราต้องเปิดพื้นที่เรียนรู้ที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก เพราะเด็กมีความสามารถในการเรียนรู้ในสิ่งที่ดี ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ถ้ามองรอบ ๆ เรามีพื้นที่เรียนรู้สำหรับเด็กมากแค่ไหน เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กแบบไม่ต้องใช้เงินก็แพง พ่อแม่ต้องจ่ายเงินมากเด็กจึงได้เข้าถึงการเรียนรู้ที่ดีบนพื้นที่ที่ดี ในสังคมไทยมีคนขยันจัดกิจกรรมดี ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กน้อยมาก การเปิดพื้นที่การเรียนรู้ที่ดีสำหรับเด็กเป็นหน้าที่ของคนในสังคม คนในชุมชนที่จะช่วยกันสร้างพื้นที่ตรงนี้ให้กับเด็ก อย่างเพียงพอกับเด็กทุกช่วงวัย”

เครือข่ายครอบครัว เกิดจากกลุ่มครอบครัวในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อขจัดสิ่งร้าย หรือที่กระทบต่อสถาบันครอบครัว โดยช่วงแรก มาจากครอบครัวในกรุงเทพฯ ช่วงหลังได้มีการจัดระบบต่าง ๆ มากขึ้น เช่นเครือข่ายผู้ปกครองในสถานศึกษาหลายโรงเรียนในกรุงเทพฯ และเครือข่ายครอบครัวที่มีกลุ่มเฉพาะ เช่น พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

ในช่วง ๓-๔ ปีที่ผ่านมา เครือข่ายครอบครัวมองเรื่องประเด็นสื่อเป็นหลักโดยเฉพาะสื่อทีวี ที่เด่นชัดคือ **การผลักดันให้มีการทำเรตติ้งทีวี** ตอนนั้ระบบเรตติ้งก็เกิดขึ้นแล้ว เมื่อทางเครือข่ายฯ ประชุมกันจะพูดเรื่องเด็กเยอะมาก เรื่องแรกคือการศึกษา เรื่องที่สองคือสื่อที่กระทบต่อเด็กและเยาวชน จึงมีการจัดเรตติ้งขึ้นมาเพื่อความคุ้มครองไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเด็กมากนัก และเพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองรู้ว่าสื่อไหนที่เหมาะสม กระทบหรือไม่กระทบเด็ก และสามารถดูแลบุตรหลานได้

ร่วมแรงผลักดันการคิดเรตติ้ง

ความสำเร็จของการผลักดันให้รายการโทรทัศน์จัดระดับความเหมาะสม ส่งผลให้หลายครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของการรู้จักเลือกรับสื่อที่เหมาะสมกับตนเองและครอบครัว

รศ. ดร.วิลาสินี อดุลยานนท์ ผู้อำนวยการสำนักนรณรงค์และสื่อสารสาธารณะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

(สสส.) กล่าวว่า การจัดเรตติ้ง จะใช้ทฤษฎี +๖ เป็นเกณฑ์ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการจัดระบบเรตติ้งที่นักวิชาการทางด้านพัฒนาการเด็กและครอบครัวช่วยกันคิดค้นและจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมา ถือว่าเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญ

“เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วคนจะให้ความสำคัญกับมิติทางด้าน -๓ มากกว่า ถือว่าเห็นมุมมองของการส่งเสริมและมองเห็นถึงเชิงคุณภาพถึงแม้ว่ารายการที่ส่งเสริมด้าน +๖ จะยังน้อย แต่เราก็สามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้มีรายการส่งเสริม +๖ เพิ่มขึ้นได้ แต่รายการที่เหมาะสมกับมิติทั้ง ๖ ด้านก็ไม่ควรลืมนะที่จะสอดแทรกเนื้อหาที่เหมาะสมของแต่ละประเภทรายการ ถือว่าทุกรายการที่ผ่านเข้ารอบนั้นเป็นรายการที่มีคุณภาพถึงแม้จะเป็นรายการที่มีเรตติ้งเป็น ๓๘ + ขอให้ผู้ผลิตที่ได้รับรางวัลครั้งนี้ จงภูมิใจเพราะมาจากรางวัลที่มาจากคนดูจริง ๆ และเป็นรางวัลที่เน้นมิติของการสร้างสรรค์และการมองไปข้างหน้า ส่งเสริมมิติให้เกิดพัฒนาการของเด็กและครอบครัว ในส่วนที่จะฝากคงอยากเห็นรายการที่ส่งเสริม+๖ มีมากขึ้น โดยอาจจะให้ผู้ผลิตเป็นสมาชิกของเครือข่าย และมีเครือข่ายที่จะสนับสนุนรายการดี ๆ ให้มีต่อไป ณ ตอนนี้งากำลังจะเกิดกองทุนสื่อสร้างสรรค์ขึ้นซึ่งปัจจุบันร่างกฎหมายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว หากมีกองทุนสื่อสร้างสรรค์ขึ้นมา ก็จะทำให้รายการที่เป็นสื่อที่ดีเพิ่มขึ้นในบ้านเราอย่างแน่นอน”

คำว่าเรตติ้งในที่นี้ คือ ความเหมาะสมของเนื้อหารายการ ซึ่งระบบการประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ หรือเกณฑ์ +๖ เป็นระบบการประเมินคุณภาพที่มีเป้าหมายพิจารณาจากเนื้อหาสาระได้แก่

๑. การส่งเสริมการใช้สติปัญญา การใช้เหตุผลของเด็กและเยาวชน

๒. การส่งเสริมวิชาการ ความรู้ และตรรกะต่าง ๆ

๓. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

๔. มีทักษะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

๕. ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๖. การส่งเสริมความอบอุ่นและความสัมพันธ์ในครอบครัว

เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ จึงจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมสื่อดี ด้วยการจัดมอบรางวัล รายการโทรทัศน์ในดวงใจครอบครัว Family Awards ขึ้นทุกปี **อัญญาอรพานิชพิงรัต** ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อได้กล่าวว่า

“ทางเครือข่ายครอบครัวพยายามที่จะผลักดันให้เกิดสื่อที่ดี โดยนำข้อมูลที่ได้มีการประเมินรายการโทรทัศน์หลังออกอากาศมาเป็นแบบสำรวจโดยผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ตั้งแต่คัดเลือกรายการโดยคณะกรรมการประเมินรายการโทรทัศน์หลังออกอากาศและนักวิชาการต่าง ๆ จนเหลือรายการที่ผ่านเข้ารอบจำนวน ๕ รายการในแต่ละด้าน

และจัดทำแบบสำรวจโดยส่งไปตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ
ไทยร่วมทำแบบสำรวจจำนวน ๓,๒๗๕ ชุด โดยคณะทำงาน
ใส่ใจในทุกขั้นตอนของการสำรวจ เนื่องจากต้องการให้
คะแนนที่ได้เป็นคะแนนที่มาจากคนดูจริง ๆ จึงถือได้ว่าทุก
รายการที่ได้รับรางวัลเป็นรายการที่มีคุณค่าและมีคุณภาพ”

การมอบรางวัลในทุกครั้ง ทุกรายการที่ผ่านการคัดเลือกถือว่าเป็นรายการที่ดีและมีเนื้อหาที่เหมาะสมตรงตามประเภทรายการที่ได้รับ ถึงแม้จะมีรายการบางรายการที่จะเป็นเรต น ๑๘+ แต่ก็ถือว่าเป็นรายการนั้นเป็นรายการที่ผลิตตรงตามหลักและจัดอยู่ในประเภทที่เหมาะสมแล้ว

ร้านเกมส์สีขาวเพื่อเยาวชน

ปัญหาเด็กติดเกมส์ เป็นปัญหาหนักใจของผู้ที่เป็นพ่อแม่ในปัจจุบันอย่างมาก หลายคนอาจคุ้นชินกับภาพที่เด็กหลายคนเลิกเรียนแล้วยังไม่กลับบ้าน หากแต่เข้าไปเล่นเกมส์ในร้านเกมส์ หรือบางคนเข้าไปแชท (chat) กับเพื่อนแปลกหน้าทางอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ปัญหาเด็กถูกล่อลวงจากผู้ไม่ประสงค์ดี

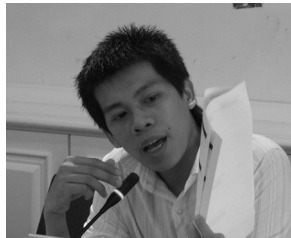
ที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐอย่างกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือไอซีที ต่างก็คุมเข้มทั้งการจัดเรตติ้งเกมส์ เพื่อจัดเกมส์ตามอายุและความเหมาะสม การบล็อกเนื้อหาเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม รวมไปถึงการควบคุมการตกแต่งร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ให้ดูสว่างและโล่งมากขึ้น เพื่อป้องกันการมั่วสุมของเยาวชนไทย หรือจะเป็นทางด้านเอกชนเอง กลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (บีเอสเอ) ก็เดินหน้าร่วมมือกับกองปราบปราม อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เพื่อจับการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์มาโดยตลอด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) กระทรวงวัฒนธรรม ร่วมมือกับบริษัทไมโครซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จัดทำโครงการร้านเกมส์สีขาวเพื่อเยาวชน เป็นความร่วมมือในการสร้างร้านเกมส์และอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ทั่วประเทศกว่า ๘,๐๐๐ ร้าน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ พร้อมเปิดศูนย์ปฏิบัติการสายด่วนร้านเกมส์และอินเทอร์เน็ต

เน็ตที่ผู้ปกครอง หรือผู้พบเห็น สามารถร้องเรียนร้านเกมที่ไม่เหมาะสมได้

ครูแกนนำเรียนรู้อะไรกันบ้าง

อาจารย์อิทธิพล ปรีดิประสงค์ จากสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก และครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ประสานกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้ร่วมหารือกันเพื่อสร้างชุดความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้อะไรกันบ้าง คอมพิวเตอร์ที่จะนำไปใช้กับครู การพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้อะไรกันบ้าง และกิจกรรมต้นแบบการเรียนรู้อะไรกันบ้างให้กับครู รวมไปถึงเป้าหมายการขับเคลื่อนหลักสูตรไปบรรจุในกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดกิจกรรมการอบรมครูแกนนำในพื้นที่ ๕ จังหวัดนำร่อง

เนื้อหา หลักสูตรการเรียนรู้อะไรกันบ้าง คอมพิวเตอร์ และคู่มือการเรียนรู้อะไรกันบ้าง แบ่งออกเป็น ๕ ส่วน คือ

๑. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเกมคอมพิวเตอร์ เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการเล่น ลักษณะของเกม โดยนำเกมที่ได้รับความนิยมมาให้ครูทดลองเล่น ประกอบกับการสาธิตการเล่นเกม โดยนักเล่นเกม เจ้าของร้านเกมคาเฟ่ และผู้เชี่ยวชาญด้านเกม

๒. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบการจัดระดับความเหมาะสมของเกมคอมพิวเตอร์ เพื่อให้คุณครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

การจัดระดับความเหมาะสมของเกมคอมพิวเตอร์ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โดยจะมีการทดลองนำเกมที่ได้รับคามนิยม รวมถึงเกมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม มาให้คุณครูทดลองจัดระดับความเหมาะสมของเกมด้วย

๓. ความรู้เกี่ยวกับการประเมินพฤติกรรม การติดเกมของคุณครูกับเด็ก ๆ เป็นชุดความรู้ ในการที่จะประเมินเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นเกมของเด็ก ๆ ว่า เข้าข่ายการติดเกมคอมพิวเตอร์หรือไม่ หลังจากนั้น จะมีชุดความรู้ต่อเนื่องก็คือ การพูดคุย การอยู่กับเด็ก ๆ ที่เล่นเกม การให้คำแนะนำเบื้องต้น รวมถึงการแก้ไขปัญหาการติดเกมของเด็ก ๆ

๔. ชุดความรู้เกี่ยวกับการสร้างให้โรงเรียนเป็นพื้นที่การเรียนรู้ในด้านไอซีที สำหรับเด็ก เยาวชนในโรงเรียน และมีการ

ผลิตออก ผล: สื่อสร้างสรรค สาระสูง การขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อฯ

๒๓

ทดลองสร้างแผนปฏิบัติการง่าย ๆ เพื่อให้ครูแกนนำได้ทดลอง คิด
คํานักกิจกรรมสร้างสรรค์ไปใช้ทดลองในโรงเรียน

๕. ชุดสร้างสังคมการเรียนรู้นอกเกม โดยใช้เกมเป็น
เครื่องมือในการจัดทำกิจกรรม เพราะเกมคอมพิวเตอร์ ทำให้เด็ก ๆ
ที่เล่นเกมอยู่กับจอคอมพิวเตอร์ พูดคุยกับคนอื่นผ่านจอคอมพิวเตอร์
แต่ชุดความรู้นี้ จะทำให้คุณครูสามารถสร้างกิจกรรมเชิงบวกนอกเกม
แล้วดึงเด็ก ๆ ออกจากเกมมาทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบเกม รวม
ไปถึงการสร้างชุมชนคนเล่นเกมนอกเกมเพื่อทำกิจกรรมเชิงบวก โดย
จะชักชวนนักเล่นเกม มาแลกเปลี่ยนและทดลองจัดกิจกรรม

ความพยายามของ**การจัดสื่อร้าย ขยายสื่อดี** ได้มีการทำ
งานกันแบบเครือข่ายกันอย่างต่อเนื่อง โดยเครือข่ายครอบครัวเฝ้า
ระวังและสร้างสรรค์สื่อ ร่วมกับนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน และ
โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (Media
Monitor) ได้ร่วมกันจัดอบรมหลักสูตรเท่าทันสื่อให้กับเด็กและ
เยาวชนในสถานศึกษาต่าง ๆ และพยายามที่จะขยายหลักสูตรดังกล่าว
ให้ถูกนำไปปรับใช้ในโรงเรียนให้มากที่สุด รวมไปถึงเป้าหมายเพื่อให้
กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุหลักสูตรการเรียนรู้ให้เท่าทันสื่อกับเด็ก
และเยาวชนลงไปในช่วงชั้นเรียนด้วย

๓

เด็กทำสื่อ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์สื่อ

ขบวนการตาสับปะรด : กระบวนการเด็กคิด-ทำเอง

เสียงใส ๆ จากลำโพงของหน้าปัดวิทยุคลื่น สวท. ๘๙๑ เวลา ๐๔.๐๐-๑๖.๐๐ น. จากรายการวิทยุเด็กและเยาวชน ที่ดังเจื้อยแจ้ว ออกมา กำลังเสนอข่าวสาร กิจกรรม และเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจที่ เด็กและเยาวชนควรรับรู้ รวมถึงให้ความบันเทิงในรูปแบบของเพลง และรายการร่วมด้วยช่วยเด็ก เป็นรายการที่เน้นการพูดถึงปัญหาของเด็กที่เกิดขึ้นจริงในสังคม สอบถามเรื่องต่าง ๆ ที่เด็กควรจะรู้ และ ประสานงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนจากปัญหานั้น ๆ

รายการเหล่านี้ เป็นรายการที่จัดโดยกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ เรียกตัวเองว่าเป็น **ขบวนการตาสับปะรด** ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครเด็ก

ผลิตออก อกผล: สื่อสร้างสรรค์ สาระสร้างสุข การจับเคสื่อนการปฏิรูปสื่อฯ

๒๓๕

และเยาวชน (YPLE) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง รวมถึงส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถและศักยภาพในการสร้างสิ่งที่ดีงามต่อสังคมตามความฝันและจินตนาการที่สร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนเอง รวมไปถึงการทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรเด็กในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย ให้ได้มีโอกาสนำเสนอความคิดและเรื่องราวความเคลื่อนไหวในแต่ละพื้นที่ที่มานำเสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ ทีวี รวมไปถึงรายการบนอินเทอร์เน็ต

กิจกรรมของ**ขบวนการตาสับประรด** นอกจากการจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาเด็กและเยาวชน อบรมนักจัดรายการวิทยุ-นักผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน เปิดโอกาสให้มีเวทีแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการผลิต คิดค้นเนื้อหารายการ พร้อมทั้งนำ

เสนอ ผ่านทางรายการวิทยุเด็กและเยาวชน สวท. ๘๙๑ ที่กระจายเสียงทั่วประเทศ เป็นการผลิตสื่อของเด็กและเยาวชนเองโดยนำเสนอผ่านประเด็นที่ต่างออกไปจากสื่อกระแสหลัก ส่วนจะทำรูปแบบใดเป็นหน้าที่ของเด็กและเยาวชนที่จะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์กันเอง

การขับเคลื่อนและก่อกำเนิดสำนักข่าวเด็กและเยาวชน ในนามขบวนการตาหลับปรด ซึ่งทำหน้าที่กระจายข่าวจากส่วนกลางไปสู่เครือข่ายเด็กและเยาวชน ๒๒ จังหวัดทั่วประเทศ เด็กกลุ่มนี้จึงมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันอยู่เสมอ จึงเป็นการเชื่อมโยงกันให้ได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมแนวคิด

และพฤติกรรม “รู้และชี้” ให้กับเด็กและเยาวชน ไม่ให้หนึ่งดูตายกับสิ่งหรือเหตุการณ์ที่อาจจะเป็นพิษภัยต่อเด็กและเยาวชนด้วยกัน เป็นหนึ่งในภารกิจที่ **พีไซ** หรือ **ฉัตรชัย เชื้อรามัญ** ผู้ริเริ่มก่อตั้งแนวคิดของขบวนการตาหลับปรด ได้เคย

กล่าวไว้เกี่ยวกับการทำสื่อที่ใช้กำลัง ใจ กำลังคน มากกว่ากำลังเงินว่า

“มันเป็นความเชื่อของผมที่ทดลองมา ๑๐ กว่าปี ผมรู้สึกว่ามันเป็นความงาม เราอยากทำก็ทำ แต่เราอย่าปล่อยให้ความงามเหล่านี้อยู่ในมือของรัฐ ของสื่อกระแสหลักทั้งหมดทั้ง ๆ ที่ความงามมันเป็นของเรา สิ่งที่ผมทำผมก็คิดว่ามันไม่ใช่คำตอบนะ แต่คิดว่าเราจะหาจุดตรงกลางได้ก็ต่อเมื่อเห็นซ้ายสุดโต่ง ขวาสุดขอบ สิ่งที่ผมทำคือทำอีกขั้นให้เห็นว่ามันทำได้ ตรงกลางคืออะไรมารวมกันหา”

นอกจากสื่อวิทยุแล้ว ยังมีจดหมายข่าว **พุดโธ่เอ๋ย** ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวและความเคลื่อนไหวภายในเครือข่ายแล้ว ยังมีการจัดทำเว็บไซต์ **thailandkid.com** เพื่อใช้เป็นสื่อในการเชื่อมโยงกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคและทั่วโลก รวมไปถึงการจัดรายการวิทยุทางเว็บไซต์นี้อีกด้วย และมีการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เด็กและเยาวชน เช่น รายการ **ระเบียบหลังบ้าน** ทาง TTV๑ Nation Channel, รายการ **ความดีสีน้ำเงิน** ทางสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ETV เป็นต้น

ปัจจุบันฉัตรชัยและขบวนการตาลับประรดยังคงทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขยายขบวนการกลุ่มเด็กและเยาวชนไปเกือบจะทุกจังหวัดอย่างไม่ย่อท้อและเหน็ดเหนื่อยด้วยความฝันและที่ต้องการทำสิ่งดี ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ภายใต

ความเชื่อที่ว่า “เด็กและเยาวชนมีศักยภาพที่สามารถทำสิ่งดี ๆ และสร้างสรรค์ได้ด้วยตัวของเขาเอง”

วิฑูยเด็ทเมือองเลย

หนึ่ในเบบอย่งสร้งสรค้สี่อ

“อนาคตเด็ทและเยวชน ถูกกำหนดโดยสี่อจรงหรือ” เป็นห้วข้อเสวนาที่สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับปรากฎการณ่ทางสังคมในช่วปี ๒๕๕๓ ที่กระแสด็ทติดเกมส์กำลังเป็นปัญหาที่ถูกนำมาพุดคยบ่อยคร้ง

เครือข่ายประชาสังคมจ้งหวัดเลย ผู้นำชุมชน ผู้นำทางความคิด และคณะทำงานกองทุนเพื่อสังคมจ้งหวัดเลยในขณะนั้น ได้ร่วมกันจัดเวทเสวนาเพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะทางความคิดให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจากการพุดคยได้ลงความเห็นร่วมกันว่า สี่อ คือส่วนหนึ่ที่ทำให้เด็ทและเยวชนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค้หลายอย่งที่กระแสของบริโภคนิยม วัตถุนิยมกำลังคุกคามเยวชนให้หลงใหลและคล้อยตามได้โดยง่าย

ทางออกของปัญหาดังกล่าว น่าจะเป็นการหาพื้นที่และโอกาสให้เด็ทและเยวชนได้มีโอกาสทำกิจกรรมดี ๆ ร่วมกันอย่งน้อย สัปดาห์ละ ๑ คร้ง ซึ่งมีผู้เสนอว่า วิฑูยกระจ่ายเสียงของรัฐในพื้นที น่าจะจัดเวลาให้เด็ทและเยวชนได้ใช้ พื้นที่ทางอากาศ มาฝึกทักษะและผลิตรายการดี ๆ ได้นำเสนอประเด็นที่เป็นประโยชน์ด้วย

ผลิตออก ผล: สี่อสร้งสสรค้ สารสร้งสข การจับเคสือการปฏิรูปสี่อ

๒๑

ตัวของเขาเอง

แต่เนื่องจากสถานีวิทยของจังหวัดนั้น ห่างไกลจากเด็กในชุมชนที่ต้องเดินทางมาจัดรายการ ทำให้เป็นอุปสรรคปัญหาที่ทั้งเด็ก

และผู้ใหญ่ต่างต้องคิดหาทางออก ผู้ใหญ่ใจดีในพื้นที่อย่างเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลย จึงเห็นว่าพลังของเด็กและเยาวชนไม่ควรหยุดชะงักเพียงเท่านั้น อีกทั้งกระแสความตื่นตัวของภาคประชาชนในการเตรียมความพร้อมในเรื่องของการปฏิรูปสื่อตามมาตรา ๔๐ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ที่ให้ภาคประชาชนได้สัดส่วนจากการจัดสรรคลื่นความถี่ร้อยละ ๒๐ และเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดได้เข้าร่วมการปฏิรูปสื่อกับเครือข่ายต่างๆ ที่มีการรวมตัวกันในนาม “คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.)” และหลายพื้นที่ในจังหวัดอื่นๆ ที่เป็นเครือข่าย ได้จัดตั้ง “วิทยุชุมชน” เพื่อให้ภาคประชาชนได้ทดลองผลิตสื่อของตนเอง เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลย จึงร่วมกันจัดตั้ง “สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนจังหวัดเลย” ในปี ๒๕๕๗ โดยมีเด็กและเยาวชนทำหน้าที่เองตั้งแต่ฝ่ายบริหารจนถึงดูแลส่วนต่างๆ ภายในสถานี โดยมีผู้ใหญ่คอยเป็นที่ปรึกษา และมีกระบวนการฝึกอบรมทั้งทางเทคนิคและประเด็นโดยประสานกับเครือข่ายต่าง ๆ จากทั้งในส่วนกลางและเพื่อนเครือข่ายจังหวัดอื่น ๆ รวมทั้ง “ขบวนการตาสัปประด” ที่ร่วมเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำต่าง ๆ

การดำเนินงานอย่างสนุกสนานภายใต้การทำสื่อวิทยุด้วยตัวเด็กและ
เยาวชนเอง จนพัฒนามาเป็น “สำนักข่าวเด็กและเยาวชนจังหวัดเลย”
ร่วมกันเรียนรู้และสร้างสรรค์สื่อต่าง ๆ อย่าง “เท่าทัน”

สำนักข่าวเด็กและเยาวชนจังหวัดเลยจึงเป็นส่วนหนึ่งของเวที
และกระบวนการเรียนรู้ภายในจังหวัดเลยมาโดยตลอด และเวที
สมัชชาสุขภาพก็เป็นวาระหนึ่งที่ทำให้เกิดการเชื่อมประสานกันทั้ง
จังหวัด โดยร่วมกันจัดเก็บข้อมูลร้านเกมส์ ค้นหาจำนวนคนเล่น
เกมส์ รวมไปถึงการสัมภาษณ์ความรู้สึกของพ่อแม่ผู้ปกครองในเขต
เทศบาล ๒๐ ชุมชน ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใจ
ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง และเยาวชนที่ติดเกมส์
บางคนก็ได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมและจัดรายการกับสำนักข่าวเด็ก
และเยาวชนจังหวัดเลยจนพัฒนามาเป็นคนทำสื่อมือฉมังในสำนัก
ข่าวฯ

ถึงแม้ว่าปัญหาเด็กติดเกมส์จะยังไม่หมดไป แต่ถ้ามีพื้นที่ดีๆ
ที่สร้างสรรค์ให้เด็กเยาวชนได้มีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของพวกเขา
อย่างเต็มที่ โดยมีผู้ใหญ่ที่พร้อมจะให้โอกาสสนับสนุนอยู่ตลอด
แน่นอนว่า ปัญหาเหล่านี้จะค่อย ๆ คลี่คลายไปได้ ภายใต้ความ
เชื่อมั่นและมั่นใจว่าพวกเขาจะก้าวไปถึงปลายฝันของเส้นทางที่ตั้งใจ
ได้ต่อไป

บ้านนอกทีวี

เป็นเรื่องใหม่และน่าตื่นเต้นไม่น้อย เมื่อประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์ชุมชนนำร่องที่เกิดขึ้นเพื่อการเรียนรู้ทั้งด้านเทคนิคเนื้อหา และการบริหารจัดการ โดยมีฐานคิดหลักในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเอง ซึ่งถือกำเนิดมาจากองค์กรเล็กๆ ที่มีเงินทุนไม่มาก แต่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เต็มเปี่ยมอย่างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกระเจกา

สถานีโทรทัศน์ชุมชนแห่งนี้ เกิดขึ้นที่บ้านห้วยชม ต.แม่ยาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกระเจกา หรือมูลนิธิกระเจกา ในปัจจุบัน

บ้านนอกทีวี จึงเป็นนวัตกรรมหรือโครงการต้นแบบที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับชาติจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ นับเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดและความเปลี่ยนแปลงในชุมชนแห่งหนึ่งเกี่ยวกับแนวคิดในการผลิตรายการทีวีด้วยชุมชนเอง นั่นเพราะ โทรทัศน์คือสื่อหมายเลขหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้กว้างที่สุด และด้วยคุณลักษณะของสื่อที่ประกอบด้วยภาพและเสียง

“มันเริ่มมาจากรัฐธรรมนูญ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนได้มีโอกาสใช้ทรัพยากรของชาติ คือ คลื่นความถี่ ซึ่งแต่เดิมนั้นมีเฉพาะภาครัฐเท่านั้นที่มีสิทธิใช้ แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนแล้ว อีกอย่างประชาชนเองก็เริ่มตื่นตัวมากขึ้น แต่ภาพส่วนใหญ่ประชาชน

จะหันไปมองเรื่องวิทย์ชุมชน บวกกับตัวชุมชนเองก็มองว่า เรื่องโทรทัศน์เป็นเรื่องซับซ้อนในกระบวนการผลิต เรื่องเทคโนโลยีและมีต้นทุนสูง แต่ด้วยประสบการณ์ที่เราทำงานอยู่กับคอมพิวเตอร์พีซี ทำให้เรารู้ว่า เทคโนโลยีปัจจุบันมีประสิทธิภาพเพียงพอสำหรับการตัดต่อ การผลิตงานสื่อโทรทัศน์ได้”

ประไพ เกสรา หัวหน้าโครงการบ้านนอกทีวี ได้กล่าวถึงการริเริ่ม และทดลองผลิตโทรทัศน์ชุมชนขึ้นมาศึกษาดูเพื่อให้เป็นต้นแบบ และเป็นสถานศึกษา จึงมีแนวคิดหลัก ๓ ทาง คือ

๑. **ง่าย** ต้องเป็นกระบวนการผลิตง่าย ตัดต่อง่าย เยาวชนชุมชน สามารถเรียนรู้ได้ง่าย ทำได้เอง แก้ไขเองได้

๒. **ราคาถูก** เพราะยุคปัจจุบันเป็นโลกของเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงแทบทุกครัวเรือน ทุกสำนักงานจะมีคอมพิวเตอร์ใช้เป็นพื้นฐาน และราคาถูกลง ดังนั้นเครื่องผลิตรายการโทรทัศน์ชุมชน

ผลิดอก ออกผล: สื่อสร้างสรรค์ สารสร้างสุข การจับเคื่อนการปฏิรูปสื่อฯ

๓๓

ที่เราสร้างสรรค้อยู่รวม ๆ แล้ว ใช้งบประมาณเพียง ๑ ล้านบาท ก็
สามารถผลิตรายการโทรทัศน์ได้แล้ว

๓. การมีส่วนร่วม วิทยูชุมชน มีบุคลิกของมัน รายการ
โทรทัศน์ ก็มีบุคลิกของมันเช่นกัน คือมีภาพ เสียง พร้อม ๆ กัน เป็น
สื่อที่เข้าถึงชุมชนมาก

“จุดเริ่มต้นคือเกิดจากการที่เรามองชุมชนชาวเขา ซึ่งเป็น
ชุมชนที่ห่างไกลเทคโนโลยีมาก เราจึงทดลองดูว่า ชุมชนกับ
เทคโนโลยี นั้น สามารถพัฒนาไปได้มากน้อยแค่ไหน เราเริ่ม
จัดอบรมการถ่ายทำงานกับกลุ่มเยาวชน ซึ่งปรากฏว่าเด็ก ๆ
เยาวชนไม่กลัวการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเลย เขาสามารถ
เรียนรู้ได้ดีมาก เราอบรมเยาวชนก็เพื่อให้เขาเป็นคนเข้ามา
ผลิตงานโทรทัศน์ชุมชนเป็นหลัก หลังจากนั้นเราจึงทดสอบ
การส่งสัญญาณ โดยใช้ VDO sender ซึ่งก็พบว่า ถ้าเรายก
เสาให้สูงขึ้น เราสามารถส่งไปได้ไกลถึง ๓ กม. ทำให้เราเริ่ม
ทำการทดลองถ่ายทอดงานต่าง ๆ ของชุมชน”

“เราได้เขียนโครงการส่งเข้าประกวดในงานวันคิดค้นสิ่ง
ประดิษฐ์ ซึ่งจัดโดยธนาคารโลก และ “บ้านนอกทีวี” ก็ได้รับ
การคัดเลือกจึงได้ทุนก้อนแรกประมาณ ๓ ล้านบาท นำมา
จัดซื้ออุปกรณ์และจัดอบรมบุคลากรชุมชน พร้อมกับสร้าง
สตูดิโอหรือห้องออกอากาศขนาดเล็กประมาณ ๕ x ๔ เมตร
และเริ่มดำเนินการผลิตรายการ และส่งสัญญาณออกอากาศ
โดยใช้ระบบคลื่นความถี่ต่ำ ใช้ช่องสัญญาณยูเอชเอฟ แพร่

ภาพออกอากาศทุกวัน เว้นวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๑๙.๓๐-
๒๐.๐๐ น. วันละครึ่งชั่วโมง”

จากการทดลองในเชิงเทคนิค จนสามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำเองเกือบทุกกระบวนการผลิตได้ในที่สุด ชาวเขาในเขตบ้านห้วยชม ต.แม่ยาว จังหวัดเชียงราย และหมู่บ้านใกล้เคียงที่อยู่ห่างออกไปประมาณ ๒ กิโลเมตรสามารถเปิดทีวีรับชมได้ ซึ่งการออกอากาศครอบคลุมพื้นที่ ๑ ชุมชน เป็นชุมชนชาวเขาเผ่าอาข่าทั้งหมด มีโทรทัศน์ ๕๕ เครื่อง และในอนาคตจะขยายพื้นที่การออกอากาศไปในชุมชนคนพื้นราบที่อยู่ห่างออกไปอีกประมาณ ๓ กิโลเมตร ซึ่งมีโทรทัศน์ประมาณ ๒๕๐ เครื่อง

แรงจูงใจในการจัดโทรทัศน์ชุมชน คือ การมีส่วนร่วมที่ง่าย ไม่แพง ทั้งการผลิตและการตัดต่อ รวมไปถึงการกำหนดเนื้อหาซึ่งคนในชุมชนเป็นทั้ง **คนในสื่อ คนผลิตสื่อ และผู้รับสื่อ** ในคราวเดียวกัน

ปัจจุบัน ถึงแม้สถานีโทรทัศน์ชุมชนแห่งนี้ยังประสบปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนในการสรรหาคณะกรรมการ กสช. และร่างระเบียบการจัดสรรคลื่นที่ยังไม่ออกมาอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินการทดลองด้านการส่งสัญญาณไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ แต่สถานีโทรทัศน์ชุมชนแห่งนี้ก็มีเป้าหมายที่ชัดเจน ด้วยการพยายามขยายพื้นที่การออกอากาศให้ได้มากกว่านี้ และจะเป็นสถานีโทรทัศน์ชุมชนต้นแบบที่สามารถไปเกิดขึ้นในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

